

Verneområdestyret
Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiene og Frafjordheiene

Deres referanse
2024/4964

Deres dato

Vår referanse

Vår dato
29.01.2025

Tilleggsuttalelse til søknad om dispensasjon til opprusting og utvidelse av Røldal Suldal-kraftverkene

1 INNLEDNING

Vi viser til vår dispensasjonssøknad av 26. april 2024, vernestyrets vedtak den 23. oktober 2024 om å utsette behandlingen av saken, samt brev fra verneområdeforvalter datert 11. november 2024.

I nevnte brev ber verneområdeforvalter om en avklaring angående eventuelle ytterligere avbøtende tiltak for å redusere de negative konsekvensene av utbyggingen i østre gren. Dette gjelder spesielt mulige pumperestriksjoner for Holmavatn vinterstid. Verneområdeforvalteren ber om tilbakemelding på dette, samt eventuelle andre kommentarer, innen 29. januar 2025.

2 OPPSUMMERING AV HOVEDPUNKTENE I UTTALELSEN

Nedenfor følger en kort oppsummering av hovedpunktene i denne tilleggsuttalelsen:

- Ytterligere avbøtende tiltak (punkt 3):** Lyse Kraft er i dialog med Norsk institutt for naturforskning (NINA) og SINTEF med hensyn til ytterligere å få styrket kunnskapsgrunnlaget for villrein samt isen på Holmavatn. Lyse Kraft ønsker ikke å konkludere med hensyn til eventuelle ytterligere avbøtende tiltak før dette eventuelt er gjennomført, og før alle høringsuttalelser til konsesjonssøknaden er mottatt og gjennomgått. Vi forventer at dette arbeidet vil være ferdigstilt i løpet av sommeren 2025.
- Generelt om adgangen til å gi dispensasjon (punkt 4):** Etter Lyse Krafts oppfatning er det i denne saken adgang til å gi dispensasjon etter naturmangfoldloven § 48 både som følge av (i) at prosjektet som omsøkt ikke vil stride mot de aktuelle vernevedtakenes formål, og at prosjektet ikke påvirker verneverdiene nevneverdig, og (ii) som følge av prosjektet som omsøkt representerer en vesentlig samfunnsinteresse som gjør dispensasjon nødvendig.
- Økt kraftproduksjon utgjør en vesentlig samfunnsinteresse (punkt 5.2):** Hensynet til økt kraftproduksjon generelt, og særlig oppgradering og utvidelse av eksisterende vannkraftverk med økt effekt, er fremhevet som en tungtveiende nasjonal interesse i en rekke nasjonale styringsdokumenter de senere år. Økt kraftproduksjon for å dekarbonisere samfunnet og unngå fremtidig kraftunderskudd i Norge er klart av vesentlig samfunnsinteresse. Hvorvidt enkeltprosjekter er av vesentlig samfunnsinteresse må vurderes konkret i det enkelte tilfelle.

- **RSK-prosjektet spesifikt er av vesentlig samfunnsinteresse (punkt 5.3):** En rekke forhold gjør at RSK-prosjektet spesifikt er et prosjekt av vesentlig samfunnsinteresse. Det er det største vannkraftprosjektet i Norge på over 40 år, og vil alene kunne dekke ca. 20 % av effektunderskuddet som NVE forventer i 2035. RSK-prosjektet vil i tråd med nasjonale prioriteringer bidra til en bedre samfunnsmessig utnyttelse av vannressursene i et allerede utbygget vassdrag og bidra til økt kraftproduksjon når samfunnet trenger det som mest. Presedensvirkningen av å gi dispensasjon til RSK-prosjektet vil derfor også være begrenset.
- **Nødvendighetskriteriet er oppfylt (punkt 5.4):** Det er ikke riktig, som lagt til grunn i det tidligere saksfremlegget i saken, at det kun kan gis dispensasjon dersom behovet for økt kraftproduksjon ikke kan ivaretas på annet vis eller dersom produksjonen ikke kan lokaliseres andre steder. Som også angitt i rettspraksis ville en slik forståelse gjøre dispensasjonsadgangen etter naturmangfoldloven § 48 illusorisk, ettersom det i teorien alltid vil være mulig å gjennomføre tiltak et annet sted. Lyse Kraft har vurdert alternative utbyggingsløsninger, men prosjektene er ikke funnet bedre med hensyn til samlede miljøkonsekvenser eller lønnsomhet. Vi vil også vise til at stort sett all ny kraftproduksjon vil ha konsekvenser for miljø og arealbruk.
- **Konsekvensene for villrein er det relevante ved vurderingen av Holmavassåno biotopvernområde (punkt 6.1):** Det er i det tidligere saksfremlegget feilaktig lagt til grunn at andre hensyn enn villreininteresser – deriblant fisk og hubro – er relevant ved vurderingen av om det skal gis dispensasjon for Holmavassåno biotopvernområde. At Holmavassåno er et *biotopvernområde* vil si at det skal ivareta bestemte arter, i dette tilfellet villrein.
- **Konsekvensene for villrein i Holmavassåno biotopvernområde er samlet sett positive (punkt 6.2):** Basert på kunnskapsgrunnlaget som foreligger per i dag, er det etter vår oppfatning grunn til å stille spørsmål ved vurderingene knyttet til villrein i det opprinnelige saksfremlegget fra verneområdet, herunder hvilket kunnskapsgrunnlag som er fremhevet og vektlagt. Saksfremlegget bærer etter Lyse Krafts vurdering preg av at Holmavatnet i størst mulig grad fremheves som en viktig trekkroute for villrein, mens betydningen av Holmavassåno som en nåværende trekkbarriere – som vil forsvinne som en konsekvens av utbyggingen – blir undervurdert. Det er blant annet ikke nevnt i saksfremlegget at Holmavassåno er vurdert som en vesentlig trekkbarriere i forbindelse med kunnskapsnormen for villrein.
- **SVR landskapsvernområde blir svært lite berørt av prosjektet (punkt 7):** SVR landskapsvernområde berøres av utbyggingen i form av en senking av laveste regulerte vannstand (LRV) i Holmavatnet med fem meter. Det er kun en svært liten del av Holmavatnet som er inkludert i landskapsvernområdet, og det er lite som tilsier at dette har vært et bevisst valg. Konsekvensene for fisk og andre interesser i tilknytning til Holmavatn er i tillegg, basert på utførte konsekvensutredninger, ikke så negative som det angis i verneområdeforvalterens saksfremlegg.

3 YTTERLIGERE AVBØTENDE TILTAK

Verneområdeforvalter ba som nevnt i brevet av 11. november om en avklaring med hensyn til om det er ytterligere avbøtende tiltak som kan gjøres for å redusere de negative konsekvensene av utbyggingen i østre gren, særlig med hensyn til pumperestriksjoner for Holmavatn vinterstid.

Lyse Kraft mener i utgangspunktet at det foreliggende kunnskapsgrunnlaget er tilstrekkelig til å behandle saken. Blant annet på bakgrunn av innspill fra Statsforvalterne, har vi likevel besluttet å gå i dialog med Norsk institutt for naturforskning (NINA) med hensyn til å få gjennomført scenarioanalyser for ytterligere å styrke kunnskapsgrunnlaget knyttet til villrein. Parallelt med dette har vi også engasjert SINTEF for å styrke kunnskapsgrunnlaget for is på Holmavatn og prosjektets betydning for denne.

I tillegg til dette vil Lyse Kraft parallelt arbeide med å gjennomgå og vurdere høringsinnspillene som er kommet inn i forbindelse med konsesjonssøknaden.

Et eventuelt oppdatert kunnskapsgrunnlag som følge av ovennevnte, inklusive vår gjennomgang av innkomne høringsinnspill, forventes å foreligge sommeren 2025. Etter vår vurdering er det

hensiktsmessig å avvente dette arbeidet før vi tar endelig stilling til hvorvidt det kan være aktuelt med ytterligere avbøtende tiltak eller endring av de omsøkte prosjektene.

Dette gjelder også med hensyn til eventuelle pumperestriksjoner for Holmavatn vinterstid. I utgangspunktet vurderer imidlertid Lyse Kraft dette som lite aktuelt, ettersom det vil utfordre lønnsomheten i prosjektet på en slik måte at det er lite sannsynlig at prosjektet i så fall vil bli realisert.

For øvrig gjør vi oppmerksom på at vi som del av konsesjonssøknaden har pekt på enkelte mulige avbøtende tiltak, blant annet mulig fjerning av eksisterende anleggsvei opp til Holmavatn. Dette vil i kombinasjon med redusert behov for tilsyn i/rundt Holmavatn ved etablering av nytt pumpekraftverk bidra til å redusere ferdsel i området.

4 GENERELT OM NATURMANGFOLDLOVEN § 48

Naturmangfoldloven § 48 første ledd lyder som følger:

«Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra et vernevedtak dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig.»

Bestemmelsen stiller altså opp tre alternative grunnlag for å gi dispensasjon fra vernevedtak:

- (i) Dersom det omsøkte tiltaket *«ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig»*
- (ii) Dersom *«sikkerhetshensyn [...] gjør det nødvendig»*
- (iii) Dersom *«hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig»*.

For RSK-prosjektet er det alternativ (i) og (iii) som er aktuelle. Lyse Kraft mener at det foreligger grunnlag for å gjøre unntak basert på begge disse alternativene.

Når det gjelder alternativ (i), så går vi ikke nærmere inn på dette i denne omgang ut over å vise til at prosjektet etter vår oppfatning – og basert på foreliggende kunnskapsgrunnlag – vil ha en samlet sett positiv innvirkning på verneformålet, nemlig ivaretagelse av trekkeveier for villrein. Dette gjennomgås nærmere i punkt 6 nedenfor. For SVR landskapsvernområde viser vi til punkt 7 nedenfor. Som det fremgår der, vil prosjektet kun i svært begrenset grad berøre SVR landskapsvernområde, og det er grunn til å stille spørsmål ved om det har vært hensikten å inkludere Holmavatn som del av landskapsvernområdet i det hele tatt.

Ettersom verneområdeforvalteren har problematisert hvorvidt kraftutbygging generelt kan være en vesentlig samfunnsinteresse, og hvorvidt RSK-utbyggingen i så tilfelle oppfyller dette vilkåret, vil vi gjennomgå dette i mer detalj i det følgende.

5 SÆRLIG OM «VESENTLIGE SAMFUNNSINTERESSER»

5.1 Generelt om dette dispensasjonsgrunnlaget

Naturmangfoldloven § 48 første ledd åpner som nevnt for å gjøre unntak fra et vernevedtak dersom *«hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig»*. I andre ledd fremgår det at det ved avveiningen mellom øvrige vesentlige samfunnsinteresser særlig skal *«legges vekt på verneområdets betydning for det samlede nettverket av verneområder og om et tilsvarende verneområde kan etableres eller utvikles et annet sted»*.

Kravet om at *«hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig»* innebærer at to vilkår må være oppfylt: For det første må det omsøkte tiltaket være begrunnet i *«vesentlige samfunnsinteresser»*, og for det andre må hensynet til disse vesentlige samfunnsinteressene gjøre det *«nødvendig»* med tiltak i verneområdet.

Vi vil gjennomgå hvert av disse vilkårene i det følgende.

5.2 Generelt om hensynet til økt kraftproduksjon, og særlig O/U-prosjekter, som en vesentlig samfunnsinteresse

Lyse Kraft mener at vilkåret om «vesentlige samfunnsinteresser» klart er oppfylt for RSK-prosjektet.

Det er i forarbeidene til naturmangfoldloven (Ot.prp.nr. 52 (2008-2009) s. 240) og i Miljødirektoratets veileder (M106-2014 punkt 7.5) lagt til grunn at dette vilkåret forutsetter at det omsøkte tiltaket underbygges av tungtveiende hensyn av nasjonal betydning.

Utbyggingen av RSK vil innebære en opprusting og utvidelse av vannkraften innenfor eksisterende og utbygd reguleringsområde for å opprettholde og styrke dette i møte med et endret kraftsystem. Dette er fremhevet som tiltak av vesentlig samfunnsinteresse i en rekke styrende dokumenter på nasjonalt nivå i senere år.

Nasjonale myndigheters nåværende energipolitikk følger av Støre-regjeringens Stortingsmelding nr. 11 (2021-2022). Dette er en tilleggs melding til, og på dette området langt på vei en videreføring av, Solberg-regjeringens Stortingsmelding nr. 36 (2020-2021). I tilleggs meldingen fremgår følgende (uthevinger her og i det følgende er våre):

«Norge må øke sin produksjon av fornybar energi og bruke energien mer effektivt. Dette er avgjørende for å lykkes med det grønne skiftet, nå våre klimamål og sikre tilgang på rimelig og fornybar kraft» (s. 11).

Dette er klart nok tungtveiende nasjonale – og vesentlige samfunnsmessige – interesser.

Den samme Stortingsmeldingen fremhever opprusting- og utvidelsesprosjekter for vannkraftverk som særlig viktig i denne forbindelse:

«En større andel væravhengig produksjon både i Norge og i landene rundt oss gjør den regulerbare vannkraften stadig viktigere. Det er potensial for økt kraftproduksjon gjennom blant annet opprusting og utvidelse (O/U) av eksisterende vannkraftverk» (s. 11).

«Regjeringen vil øke norsk vannkraftproduksjon, blant annet på bakgrunn av Stortingets vedtak om kontantstrømskatt for vannkraft og ved å fortsatt prioritere opprusting og utvidelse av eksisterende vannkraftverk i konsesjonsbehandlingen» (s. 36).

Ved behandlingen av Stortingsmeldingen bemerket for øvrig et bredt flertall i Energi- og miljøkomiteen følgende:

«Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, understreker at vannkraftproduksjonen i Norge kan og bør økes gjennom rehabilitering, fornying og utvidelse av eksisterende kraftproduksjon.»

I Stortingsmeldingen om villrein, Meld. St. 18 (2023-2024), er det fremhevet at vernet av villreinområder må ses i sammenheng med samfunnsnyttene av å opprettholde og styrke kraftproduksjonen i Sør-Norge, særlig for eksisterende vannkraftverk:

«For energi- og vassdragssektoren er det viktig å sjå verkemiddel og tiltak for berekraftig forvaltning av villrein opp mot den samfunnsnytta som dagens energiproduksjon i fjellområda i Sør-Noreg utgjer. Det er eit aukande behov for fornybar energi og regulerbar kraft. Det er viktig å oppretthalde og styrkje den fleksible og sikre kraftforsyninga som kraftanlegga bidrar til.»

Styresmaktene skal vidareføre den restriktive praksisen med å gi konsesjon for energi- og vassdragsanlegg som kan komme i konflikt med villreinområde. Terskelen for å tillate nye anlegg og nett vil som eit utgangspunkt vere høgare enn for utviding av dei noverande. I dei tilfella det likevel blir gitt konsesjon, vil styresmaktene halde fram med å setje vilkår som tar omsyn til villreinen gjennom bygge- og driftsfasen, så langt det let seg gjere. Slike anlegg kan

for eksempel vere nødvendige reinvesteringar av gamle kraftleidningar og opprustingar av eksisterande kraftanlegg» (s. 97-98).

Videre fastslår både NVE og Statnett at Norge styrer mot et effektunderskudd dersom det ikke tilrettelegges for økt fornybarproduksjon. I NVEs rapport nr. 20/2024, «*Norsk og nordisk effektbalanse mot 2035*», er det lagt til grunn at Norge vil ha et effektunderskudd på inntil 2,9 GW i 2035.

Lyse Kraft anser det på denne bakgrunn ikke som tvilsomt at opprustnings- og utvidelsesprosjekter for eksisterende vannkraftverk er tiltak som kan være av vesentlig samfunnsinteresse. Lyse Kraft er derfor ikke enig når det på s. 7 i det opprinnelige saksfremlegget synes å bli lagt til grunn at kraftutbygging ikke kan utgjøre tungtveiende nasjonale hensyn.

Dette er begrunnet med en henvisning til et vedtak fra Miljødirektoratet fra 2014, vedrørende utbygging av Storå kraftverk. Miljødirektoratet skriver her at «*kraftutbygging på generelt grunnlag ikke faller inn under alternativet «andre vesentlige samfunnsinteresser»* (vår understrekning). I saksfremlegget synes dette å bli tolket som at kraftutbygging *aldri* kan være en vesentlig samfunnsinteresse. Etter Lyse Krafts oppfatning må dette imidlertid klart forstås som at kraftutbygging *ikke alltid* vil være av vesentlig samfunnsmessig interesse. Dette vil måtte avgjøres basert på en konkret vurdering i det enkelte tilfelle, som nærmere gjennomgått i neste punkt.

Dersom det mot formodning skulle ha vært Miljødirektoratets oppfatning i 2014 at kraftutbygging aldri kan være en vesentlig samfunnsinteresse, kan dette synet uansett ikke opprettholdes i dag. Gjennomgangen over – samt stikkord som utviklingen i kraftmarkedet og strømpriser, det økte fokuset på det grønne skiftet og den økte betydningen av forsyningssikkerhet – burde være nok til å illustrere dette.

5.3 Særlig om vesentlig samfunnsinteresse i denne saken, inklusive presedensvirkninger

Lyse Kraft mener at det er en rekke forhold som innebærer at RSK-prosjektet må anses som et prosjekt av vesentlig samfunnsinteresse:

- Prosjektet vil medføre mer enn en dobling av dagens installerte effekt i RSK-kraftverkene (fra 638 MW til 1 288 MW, dvs. en økning på 665 MW). Det vil innebære at RSK-kraftverkene kan produsere betydelig mye mer energi når samfunnet trenger det som mest, og dermed også bidra til å senke prisene på disse tidspunktene. Gjennomgangen over viser at realisering av slike prosjekter, som legger til rette for økt fleksibilitet, blir sett på som særlig viktig i møte med morgendagens kraftsystem.
- RSK-prosjektet er det største vannkraftprosjektet i Norge på over 40 år.
- I NVEs rapport om effektbalansen i det norske og nordiske kraftsystemet, referert til over, er det anslått at installert effekt fra vannkraft øker med 4 GW frem til 2035. RSK-prosjektet kan samlet sett dekke ca. 15 % av denne forventede økningen, hvorav østre vassdrag utgjør ca. halvparten.
- NVE har i samme rapport estimert et effektunderskudd i Norge på inntil 2,9 GW i 2035. RSK-prosjektet vil samlet utgjøre over 20 % av dette estimerte underskuddet. Hvorav østre vassdrag utgjør ca. halvparten.
- RSK-prosjektet innebærer økt utnyttelse av vannressursene i et område som allerede er utbygd. Dette er å foretrekke fremfor alternativet dersom Norge skal opprettholde kraftbalansen i fremtiden, som etter all sannsynlighet vil være å etablere ny kraftproduksjon på allerede uberørte områder.
- Som vi kommer nærmere tilbake til nedenfor er RSK-prosjektet også spesielt ved at det løser kjente miljøutfordringer i allerede utbygde vassdrag, samtidig som de negative effektene er relativt begrensede.

Til sammenligning gjaldt det ovenfor nevnte vedtaket fra Miljødirektoratet for Storå kraftverk en enkeltstående utbygging av ett kraftverk med **16 MW** installert effekt. Dette kan klart nok ikke

sammenlignes med det omsøkte RSK-prosjektet, som altså innebærer en økt installert effekt på **665 MW**. Miljødirektoratets vedtak for Storå kraftverk har derfor etter vår oppfatning liten eller ingen overførings-/prejudikatsverdi eller overføringsverdi til denne saken.

I det opprinnelige saksfremlegget til vernestyret uttrykkes det bekymring for at en dispensasjon i denne saken vil danne presedens for fremtidige kraftutbygginger. I lys av ovennevnte forhold mener Lyse Kraft at RSK-prosjektet er av en slik størrelsesorden og karakter at en dispensasjon vil ha begrenset overføringsverdi til andre saker. Uansett må dette, som gjennomgangen over viser, vurderes konkret fra sak til sak.

Etter Lyse Krafts oppfatning kan det også være grunn til å snu på denne problemstillingen, og stille spørsmål ved hva som vil være presedensvirkningen dersom RSK-prosjektet *ikke* innvilges dispensasjon som følge av at det *ikke* anses å være av vesentlig samfunnsinteresse. En stor andel av norske vannkraftverk (46 % i henhold til ovennevnte Stortingsmelding om villrein, jf. dennes s. 38) ligger i villreinområder. Det er vanskelig å se for seg at det vil være mulig å gjennomføre opprustnings- og utvidelsesprosjekter for større vannkraftverk i Sør-Norge dersom RSK-prosjektet ikke anses å være av vesentlig samfunnsinteresse. I så fall vil nasjonale og langt på vei tverrpolitiske målsetninger om oppgradering og utvidelse av vannkraftverk ikke vil bli nådd.

Lyse Kraft mener derfor at RSK-prosjektet må anses som et prosjekt av vesentlig samfunnsinteresse.

5.4 Nærmere om nødvendighetsvilkåret

Når det gjelder nødvendighetsvilkåret så er ikke Lyse Kraft enig når verneområdeforvalterens i det tidligere saksfremlegget på s. 2 synes å legge til grunn at det kun er adgang til å gi dispensasjon dersom «kraftbehovet *ikkje kan løysast på anna vis eller produksjonen ikkje kan lokalisert andre stader*».

Som Borgarting lagmannsrett har lagt til grunn i en dom (LB-2014-040408) angående bygging av ny 420 kV kraftlinje gjennom Sjørdalen naturreservat, ville en slik forståelse av nødvendighetsvilkåret innebære at det i praksis aldri kan gis dispensasjon. Det vil teoretisk sett alltid vil være mulig å ivareta tilsvarende behov eller lokalisere tiltak et annet sted:

«Backer skriver i kommentarutgaven til naturmangfoldloven at nødvendighetsvilkåret bare vil være oppfylt der en annen trasé er utelukket, jf. ovenfor. Departementet synes imidlertid å ha ment at normen ikke skal være fullt så streng, jf. Ot.prp.nr.52 (2008-2009) i punkt 11.8.14.4, som også er sitert ovenfor. Lagmannsretten mener nødvendighetskravet ikke kan tolkes fullt så strengt som Backer gir uttrykk for. En så streng fortolkning vil medføre at unntaksbestemmelsen blir nær virkningsløs. Lagmannsretten peker på at en kraftlinje tilnærmet alltid kan legges utenfor/rundt et naturreservat. Imidlertid må det kunne tenkes tilfeller der "vesentlige samfunnsinteresser" er så sterke at verneinteressene må vike, og at nødvendighetsvilkåret vil være oppfylt.»

Lyse Kraft går ikke nærmere inn på den konkrete vurderingen av nødvendighetskriteriet, ut over å vise til at flere andre løsninger for oppgradering av RSK-kraftverkene har vært vurdert, jf. tidligere tilsendt tilleggsskriv om dette. Flere av disse alternativene vil innebære større inngrep enn det som nå er omsøkt, og ingen av dem vil være lønnsomme nok til å forsvare en utbygging. Den omsøkte løsningen oppfyller derfor nødvendighetskriteriet.

6 HOLMAVASSÅNO BIOTOPVERNOMRÅDE

6.1 Kun konsekvensene for villreinen er relevante ved vurderingen av dispensasjon fra Holmavassåno biotopvernopråde

Det er på s. 5-6 i det opprinnelige saksfremlegget lagt til grunn at formuleringen «*dei naturgeevne produksjonstilhøva*» i verneforskriften for Holmavassåno biotopvernopråde kapittel IV punkt 1 innebærer at det er relevant å vurdere konsekvensene også for andre naturhensyn enn villrein, deriblant tiltakenes påvirkning på fisk og annet dyre- og planteliv.

Dette er etter vår oppfatning ikke en riktig forståelse av forskriften. Det medfører også at det blir enkelte «følgefeil» i saksfremlegget. Blant annet er hensynet til fisk og hubro er vektlagt i begrunnelsen for ikke å innvilge dispensasjon, selv om dette ikke er relevant for vurderingen av Holmavassåno biotopvernområde.

Årsaken til at ovennevnte etter vår vurdering ikke er en riktig forståelse av forskriften, er for det første at Holmavassåno er et *biotopvernområde*. Et biotopvernområde er i henhold til naturmangfoldloven § 38 definert som «*et område som har eller kan få særskilt betydning som økologisk funksjonsområde for en eller flere nærmere bestemte arter*» (vår understrekning).

Et biotopvernområde skal altså verne bestemte arter (og i forlengelsen av dette produksjonsforhold som er relevante for den/disse artene). Dette fremgår også av at det tidligere, inklusive da verneforskriften for Holmavassåno ble vedtatt, var villtoven som var hjemmel for etableringen av biotopvernområder.

Det fremgår også eksplisitt av formålsbestemmelsen til forskriften for Holmavassåno at formålet er vern av villrein i form av sikring av trekkveier, jf. kapittel III:

«Føremålet med biotopvernet er å sikre viktige trekkveier for villreinen i fjellområdet mellom Kvanndalen landskapsvernområde og Dyraheio landskapsvernområde.»

Bestemmelsen som verneområdeforvalteren viser til er kapittel IV nr. 1, som angir at det ikke må «*iverksetjast tiltak som kan endre dei naturgjevne produksjonstilhøva, gjera villreinen sitt livsmiljø ringare eller hindre villreinen i å trekkje gjennom området*». Det fremgår etter Lyse Krafts syn også av sammenhengen her at det er de naturlige produksjonsforholdene for *villreinen* som er relevante for vurderingen. Uansett må denne bestemmelsen naturligvis forstås på bakgrunn av formålet med biotopvernområder generelt og for Holmavassåno spesifikt.

Det er derfor ikke riktig når verneområdeforvalteren i sin innstilling om ikke å gi dispensasjon for Holmavassåno biotopvernområde har lagt vekt på påvirkningen på blant annet fisk og hubro.

Lyse Kraft er for øvrig ikke enig i verneområdeforvalterens vurderinger angående negative konsekvenser for fisk og hubro (for sistnevnte er det for eksempel feil når verneområdeforvalteren legger til grunn at dette ikke er utredet – deler av denne utredningen er imidlertid unntatt offentlighet). Vi går ikke nærmere inn på dette, ettersom det som det fremgår ovenfor uansett ikke er relevant for vurderingen av dispensasjon for Holmavassåno biotopvernområde.

6.2 Konsekvensene for villrein i Holmavassåno biotopvernområde er samlet sett positive

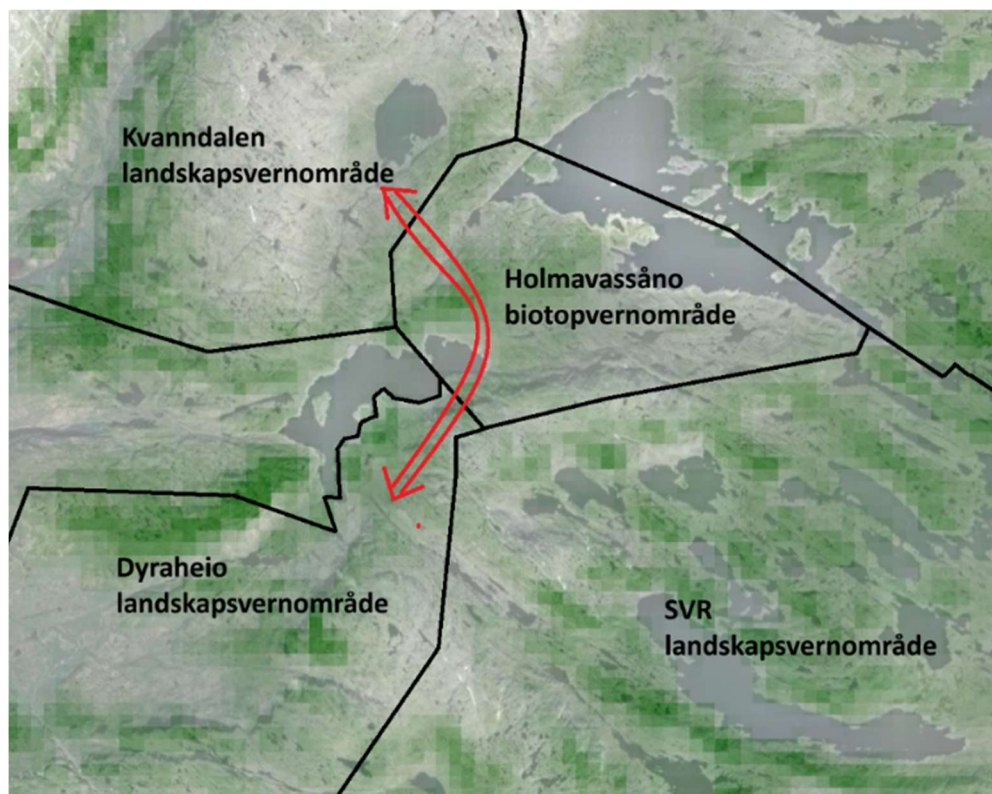
Det er altså konsekvensene for villreinen i Holmavassåno biotopvernområde som er relevante ved vurderingen av om vernestyret skal gi dispensasjon fra dette området. Det er de *samlede* konsekvensene for villreinen i biotopvernområdet som må være avgjørende for denne vurderingen.

Norconsults konsekvensutredning viser at en negativ konsekvens av RSK-oppgraderingen kan bli dårligere is på Holmavatn, og dermed reduserte trekkmuligheter for villreinen over vannet på vinterstid. Samtidig er fjerningen av tapping i Holmavassåno en positiv konsekvens, og denne fordelen vurderes som større. Samlet sett vil realiseringen av det omsøkte prosjektet derfor ha en noe positiv konsekvens for villreinen i Holmavassåno biotopvernområde.

I det forrige saksfremlegget er verneområdeforvalteren ikke enig i denne vurderingen. Etter Lyse Krafts oppfatning bærer saksfremlegget på dette punktet preg av at verneområdeforvalteren søker å legge mest mulig vekt på Holmavatns betydning som trekkroute, og tilsvarende minst mulig vekt på Holmavassånos betydning som trekkbarriere per i dag.

For det første er det lite som tilsier at det primære formålet med Holmavassåno biotopvernområde har vært å verne selve Holmavatn. Det er kun ca. halve Holmavatn som er omfattet av verneområdet, som vist i figur 1 nedenfor (grensen følger fylkesgrensen mellom Rogaland og Telemark). I tillegg er formålet med Holmavassåno biotopvernområde som nevnt i forrige punkt å verne trekkruten *mellom Kvanndalen landskapsvernområde og Dyraheio landskapsvernområde*. Som figur 1 nedenfor illustrerer tilsier dette at det sentrale har vært å verne området som ligger

mellom Holmavatn og Sandvatn, altså nettopp der Holmavassåno fungerer som en trekkbarriere per i dag.

Figur 1: Illustrasjonskart som viser vinterbeiteekvalitet med et noe større utsnitt enn det som er vist i saksfremlegget til vernestyret. Dette utsnittet viser at det også er gode vinterbeiteressurser sør og sør/vest for Holmavassåno biotopvernområde vist med mørkegrønn farge. Her er verneområdene grovt tegnet inn og sammenhengen illustrert av oss med rød pil i kartet.

For det andre baserer saksfremlegget seg i hovedsak på GPS-data fra www.dyreposisjoner.no (jf. saksfremlegget s. 7). Dette er GPS-data med dårligere kvalitet – i betydningen lavere detaljeringsgrad og oppløsning – enn andre GPS-data som er tilgjengelige, og som Norconsult har basert sin konsekvensutredning på.

For det tredje slår verneområdeforvalteren fast at årsaken til at GPS-data for perioden 2006-2024 viser få kryssinger av Holmavassåno «heilt enkelt [skuldast] at dei har god grunn til å halde seg i Gravetjørnnuten og lite å hente på andre sida av Holmavassåno» (s. 14). Dette fremstår etter Lyse Krafts vurdering som en svakt fundert konklusjon i lys av at Holmavassåno har eksistert som en vesentlig trekkbarriere i hele perioden som disse GPS-dataene er hentet fra.

For det fjerde legger verneområdeforvalteren til grunn at årsaken til at villreinen stanser ved Gravetjørnnuten, altså uten å krysse Holmavassåno, er at det er gode vinterbeiteressurser i det området (villreinen trenger derfor angivelig ikke å krysse). Kartutsnittet inntatt i saksfremlegget viser imidlertid ikke vinterbeiteressursene på andre siden av Holmavassåno, og disse omtales heller ikke. Som det noe større kartutsnittet i figur 1 ovenfor viser, er det gode vinterbeiteressurser i Dyraheio landskapsvernområde, altså på andre siden av Holmavassåno.

Til sist finner Lyse Kraft grunn til å stille spørsmål ved hvorfor kunnskapsgrunnlaget for Setesdal Ryfylke villreinområde fra 2022, utarbeidet som del av Kvalitetsnormen for villrein, ikke er nærmere omtalt i saksfremlegget.

Trekkbarrierer i Setesdal Ryfylke er her kartlagt og vurdert, deriblant Holmavassåno (våre uthevinger, hentet fra <https://villrein.no/kvalitetsnorm/delnormtresetesdalryfylke/>):

«Fokusområdet handler om et åpent elveløp mellom magasina Holmevatnet og Sandvatnet, der dyra sannsynligvis ville ha brukt beite på begge sider av elva dersom det var

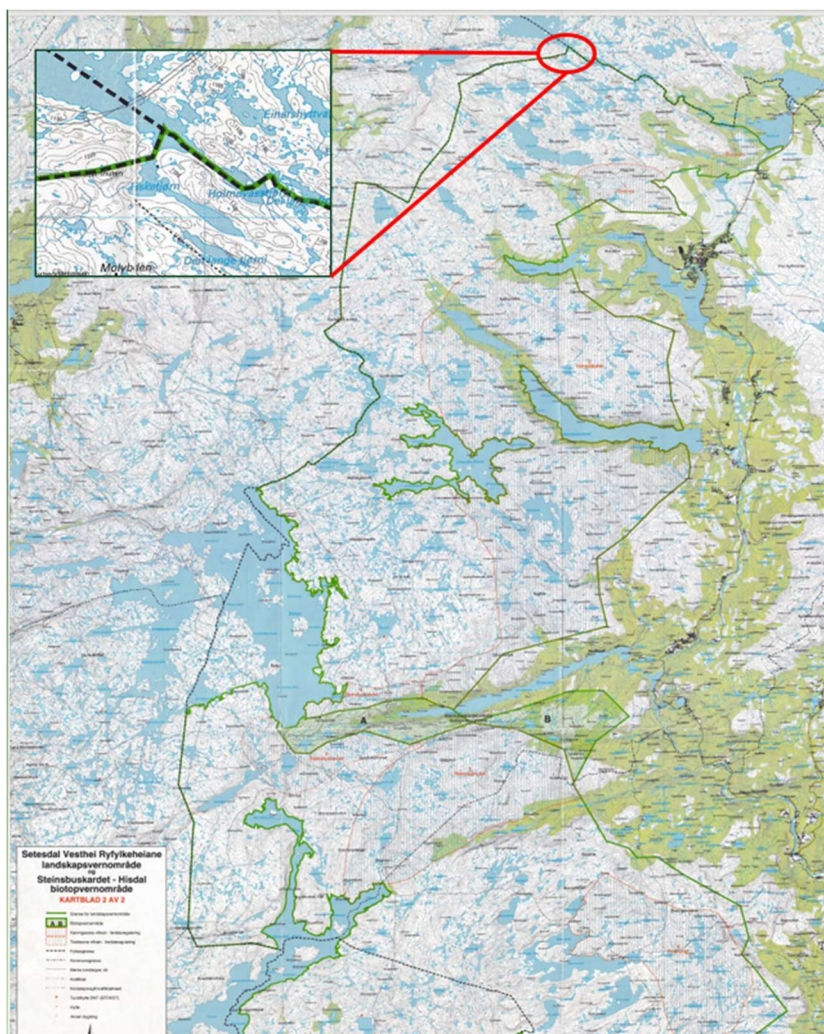
naturlige isforhold. Området er mest relevant å vurdere som en trekkbarriere, som gir redusert tilkomst til arealene på sørsida av vannstrengen, og er bare å regne for relevant i vinterbeiteperioden. Her foreslås det, ut fra dokumentasjon fra GPS-data og andre observasjoner, å sette **reduksjonen i trekkfunksjonalitet til mellom 50 og 90%**. Noen år er det over 90 %, andre år nærmere 60-70%; det er mengden vann som slippes i kanalen, og snømengdene den aktuelle vinteren som avgjør dette. En vurderer derfor at en gjennomsnittlig reduksjon av trekkpassasjen ligger et sted mellom 50 og 90%. Reguleringsmagasina i hver ende av vannstrengen utgjør sammen med noen stikka skiløyper og skutertraseer på og mellom disse, også en del av vandringshinderet som gir dette bruddet i landskapet.»

Dette står i kontrast til den nedtonede betydningen som Holmavassåno er tillagt som trekkbarriere i saksfremlegget til vernestyret.

På denne bakgrunn mener Lyse Kraft at saksfremlegget gir et misvisende bilde når det legges til grunn at Holmavatnet er en viktig trekkroute for villreinen, og at Holmavassåno kun har begrenset betydning som trekkbarriere. Som nevnt innledningsvis mener Lyse Kraft at den samlede virkningen for villrein i Holmavassåno biotopvernområde vil være positiv.

7 NÆRMERE OM SVR LANDSKAPSVERNOMRÅDE

Det omsøkte prosjektet berører kun en svært liten del av SVR landskapsvernområde, og da kun som følge av at en svært liten del av Holmavatnet er inkludert som del av landskapsvernområdet. Dette er illustrert i figur 2 nedenfor. At denne delen er inkludert, gjør det formelt sett er nødvendig å søke dispensasjon som følge av at laveste regulerte vannstand (LRV) i Holmavatn vil bli senket med fem meter. Det gjennomføres ikke andre tiltak i SVR landskapsvernområde.

Figur 2: Kart over verneområdet for SVR landskapsvernområde. Den delen av Holmavatn er omfattet av verneområdet er vist ved det forstørrede utsnittet.

Den delen av Holmavatn som inngår i SVR landskapsvernområde er den lille trekanten av vannet som er vist på sørvest-siden av vannet, ca. midt i det forstørrede utsnittet i figur 2. Holmavatn har et totalareal på ca. 10,77 km², hvorav denne «trekanten» utgjør ca. 0,09 km². Dette utgjør dermed ca. 0,8 % av totalarealet til Holmavatnet, og ca. 0,004 % av totalarealet til SVR landskapsvernområde.

For Lyse Kraft fremstår det først og fremst som en tilfeldighet og/eller inkurie at denne delen av Holmavatnet er inkludert i landskapsvernområdet.

For det første ville man naturligvis ha inkludert en større del av Holmavatn dersom det var hensikten å verne dette. For det andre virker den mest sannsynlige årsaken til at arealet er inkludert å være at grensen for landskapsvernområdet her følger kommune-/og fylkesgrensene. For det tredje er det ingen av de andre større regulerte vannene i området som er omfattet av landskapsvernområdet, ved at grensen her er tegnet parallelt med vannkanten (se for eksempel grensen for Blåsjø-vassdraget). Det kan indikere at hensikten har vært å unnta disse vannene, inklusive Holmavatnet, fra landskapsvernområdet som følge av at de allerede var regulerte.

Lyse Kraft erkjenner at det likevel er nødvendig å søke om dispensasjon når denne delen er inkludert, samt at det faktisk at det er snakk om et lite areal er lite i seg selv ikke er tilstrekkelig for å gi dispensasjon. Etter Lyse Krafts oppfatning må ovennevnte forhold likevel spille inn når vernestyret skal ta stilling til hvilken vekt negative konsekvenser for Holmavatn skal tillegges ved vurderingen. Man kan også stille spørsmål ved om det blir riktig å vurdere de konsekvensene for Holmavatnet samlet, slik verneområdeforvalteren har gjort, når det formelt sett kun er en svært liten del av vannet som inngår i landskapsvernområdet.

Verneområdeforvalteren har for øvrig lagt til grunn at en senking av LRV i Holmavatn vil ha «svært negativ innverknad» på verneverdiene knyttet til landskap, bunndyr og fisk for den delen av Holmavatnet som ligger i SVR landskapsvernområde.

Lyse Kraft er ikke enig i dette. Konsekvensutredningen viser at konsekvensen for landskap kun er noe forringet, og at for fisk og ferskvannsorganismer vil det være noe konsekvens.

For fisk viser konsekvensutredningen at redusert tilgang til gytebekkene kun inntreffer sporadisk, og da spesielt i tørre år. Aurebestanden antas videre å være betydelig påvirket av utsatt fisk. Prøvefiske viser at det er en middels-høy bestand i dag. Holmavatn har et utsettingspålegg på 1 800 aureyngel årlig.

* * *

Vennlig hilsen
Lyse Kraft DA

Bjørn Honningsvåg
Adm. direktør

Kopi:

- Styreleder SVR
- Ordfører Suldal kommune
- Statsforvalteren i Rogaland
- Statsforvalteren i Agder
- Statsforvalteren i Vestfold og Telemark
- Statsforvalteren i Vestland
- NVE